

17. Дубровик-Рохова А. Рада почала створення агентства із повернення вкрадених активів. – День (09.10.2015). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/zakon-yakuu-nablyzyt-ukrayinu-do-yes>

18. Поуп Дж. Боротьба з корупцією: елементи системи державної непідкупності. – 2011. – 488 с.

19. Чемерис І.В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління. – Стратегічні пріоритети. – № 3 (12). – 2009. – 111 с.

ЧЕРНЕНКО О. О.,

старший слідчий з особливо важливих справ
(Головне слідче управління МВС України)

УДК 343.85

ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ ТА ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ

У статті запропоноване кримінологічне визначення поняття профілактичної діяльності слідчого, проаналізовано зміст сучасних функцій органів досудового розслідування. Автором також проведено аналіз слідчої профілактики згідно з основними етапами спеціально-кримінологічної профілактики та виокремлено основні напрямки превентивної діяльності слідчих на кожному з них.

Ключові слова: *слідча профілактика, слідчий ОВС, спеціально-кримінологічна профілактика, індивідуальна профілактика, напрямки слідчої профілактики.*

В статье предложено криминологическое определение понятия профилактической деятельности следователя, проанализировано содержание современных функций органов досудебного расследования. Автором также проведен анализ следственной профилактики в соответствии с основными этапами специально-криминологической профилактики и выделены основные направления превентивной деятельности следователей на каждом из них.

Ключевые слова: *следственная профилактика, следователь ОВД, специально-криминологическая профилактика, индивидуальная профилактика, направления следственной профилактики.*

Criminological definition of investigator preventive activity is proposed in article; content of current investigative agencies functions is analyzed. The analysis of investigative prevention according to main stages of specially-criminological prevention is performed by author; and basic directions of prevention activities are defined on each of them.

Key words: *investigative prevention, investigator of internal affairs agencies, specially-criminological prevention, individual prevention, investigative prevention directions.*

Вступ. Запобігання злочинності, як один із пріоритетних напрямів державної політики, реалізується широким колом суб'єктів, одним з яких виступають слідчі ОВС. Включення працівників слідчих підрозділів до системи суб'єктів запобіжної діяльності здійснено

внаслідок виконання останніми процесуально-правових обов'язків та їх приналежності до органів внутрішніх справ, однією з основних функцій яких є профілактика злочинності.

Питання визначення змісту та класифікації функцій, що їх виконують підрозділи ОВС України, переважно були предметом наукового аналізу фахівців в галузі теорії управління та адміністративного права, серед яких слід вказати, перш за усе, М.І. Ануфрієва, О.М. Бандурку, Я.Ю. Кондратьєва, О.В. Негодченка, В.І. Олефіра. Обираючи різні підходи до класифікацій функцій підрозділів ОВС вчені-адміністративісти обов'язково виокремлюють запобігання правопорушенням та розкриття кримінальних правопорушень [1] (або профілактичну та кримінально-процесуальну функції) саме як основні напрямки діяльності органів внутрішніх справ [2].

Більш детально профілактична діяльність слідчих була викладена в криміналістичних дослідженнях А.В. Дулова, А.Ф. Волобуєва, В.А. Журавля, В.Є. Корноухова, О.В. Лапіна, Г.А. Магусовського, В.Ф. Ханіна, М.П. Яблокова. Наявність специфічних превентивних повноважень органів досудового розслідування навіть дали підстави для формування вченими-криміналістами самостійного напрямку, що отримав назву «слідчої профілактики». Однак, враховуючи той факт, що криміналістика вивчає не загальну концепцію попередження злочинності, як це робить кримінологія, дослідження профілактичної діяльності слідчого виключно в межах криміналістики чи адміністративного права не дозволяє повністю розкрити її зміст та визначити основні напрямки. Теорія запобігання злочинності становить центральну ланку саме кримінології, яка, в свою чергу, як наука синтетична, використовує здобутки інших наук, в тому числі й зазначених вище.

Враховуючи це, метою нашої статті є з'ясування кримінологічного змісту профілактичної діяльності слідчого та визначення основних профілактичних функцій слідчого, як спеціального суб'єкта кримінологічної профілактики.

Результати дослідження. У вітчизняній кримінології (не без впливу криміналістичного напрямку в поєднанні з положеннями КПК України 1960 р.) тривалий час зміст превентивної діяльності слідчих апаратів окреслювався у досить загальний спосіб – як виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, а також вжиття через відповідні органи заходів до їх усунення, що й було закріплено у нормативних документах того часу. Виступи перед трудовими колективами і громадськими організаціями, а також інформування населення через засоби масової інформації з питань причин та умов злочинів вважалися не самостійними формами, а лише складовими профілактичної роботи [3].

Проте враховуючи, що під запобіганням злочинності у кримінологічній науці розуміється досить великий обсяг заходів та видів діяльності, ми наразі навряд чи можемо штучно звужувати увесь цей обсяг лише до двох-трьох напрямків, навіть якщо мова йдеться про певний вид превентивної діяльності стосовно конкретного виду злочинів.

З цих причин, беручи до уваги позиції авторів різних галузей права, дотичних до діяльності органів досудового розслідування, ми пропонуємо під профілактичною діяльністю слідчих підрозділів ОВС України розуміти ту частину діяльності МВС, як державного органу виконавчої влади, що здійснюється органами досудового розслідування з метою запобігання цього виду злочинів в ході процесуальних та непроцесуальних заходів під час розслідування кримінальних правопорушень, а також в ході інших видів службової діяльності згідно чинного законодавства і відомчих нормативно-правових актів.

Одночасно з наданим визначенням слід пам'ятати, що вивчення профілактичної діяльності слідчого є науково-прикладним питанням, пов'язаним з особливостями реалізації двох основних функцій ОВС України – профілактичної та кримінально-процесуальної, в межах службової діяльності слідчих підрозділів. Постановка такого питання є особливо доцільною з огляду на суперечності між законодавчим та відомчим рівнями регулювання діяльності слідчих у сфері запобігання злочинам, що існують сьогодні в нашій країні. До того ж, маємо акцентувати увагу на тому, що до змісту службової діяльності слідчих підрозділів функції запобігання злочинам та розкриття кримінальних правопорушень входять лише як складові. Приблизний перелік функцій, що їх наразі має виконувати кожен слідчий підрозділ ОВС України, виглядає так (табл. 1):

Таблиця 1

Перелік функцій органів досудового розслідування згідно з відомчими документами МВС України [4]

	Зміст функцій органів досудового розслідування	Сутність функції
1.	Всебічне, повне і неупереджене дослідження всіх обставин кримінального провадження, прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень	Кримінально-процесуальна
2.	Інформування населення з питань боротьби зі злочинністю через засоби масової інформації	Інформаційна, профілактична
3.	Аналіз слідчої практики, організації і результатів діяльності слідчих	Аналітична
4.	Внесення пропозицій щодо підвищення ефективності функціонування органів досудового розслідування	Нормотворча
5.	Вивчення практики застосування слідчими норм права і розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України	Методична, нормотворча
6.	Вивчення, узагальнення позитивного досвіду досудового розслідування, впровадження його на практиці, розроблення сучасних методик розслідування окремих видів злочинів	Методична
7.	Забезпечення підбору, розстановки і виховання слідчих кадрів, підвищення їх кваліфікації та професійної майстерності	Організаційно-управлінська, методична
8.	Зміцнення службової дисципліни, підвищення якості досудового розслідування і скорочення його строків	Організаційно-управлінська
9.	Розроблення та реалізація заходів щодо дотримання законодавства	Організаційно-управлінська
10.	Організація взаємодії з органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову й експертну діяльність, прокурорський нагляд у кримінальних провадженнях	Організаційно-управлінська
11.	Організація розгляду і вирішення скарг та заяв громадян, які надходять у зв'язку з провадженням досудового розслідування кримінальних правопорушень	Організаційно-управлінська
12.	Інші функції, передбачені чинним законодавством: – проведення стройових оглядів; – організація чергування по підрозділу; – ведення діловодства, тощо.	Організаційно-управлінська

Як бачимо з дванадцяти наведених функцій, більшість із них (45%) випадає саме на організаційно-управлінський аспект, у той час, як власне профілактична діяльність органів досудового розслідування не сформульована досить чітко, будучи «розчиненою» у змісті інших видів діяльності. Така специфіка профілактичної діяльності слідчих підрозділів пояснюється, перш за все, тим, що превентивні заходи застосовуються на різних етапах провадження, що зумовлює тривалість та певною мірою латентний характер діяльності слідчого у цьому напрямку. Лише у деяких випадках вжиття слідчим невідкладних одноразових профілактичних заходів є наочним, оскільки вони спрямовані на негайне запобігання злочинам, що готуються, чи припинення злочинів, що продовжуються. При цьому такі термінові заходи за характером істотно відрізняються від превентивних заходів тривалої дії, що реалізуються слідчим у процесі розслідування.

У роботах учених-адміністративістів надається дещо інший перелік функцій, що їх виконують слідчі підрозділи, як складова частина органів внутрішніх справ. Наприклад, функції планування, контролю, функції взаємодії, а також функції інформаційного, кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення [5].

Проаналізувавши позицій вітчизняної кримінології стосовно змісту запобігання злочинності, ми можемо впевнено стверджувати, що профілактична діяльність слідчих підрозділів категоріально відноситься переважно до спеціально-кримінологічного та індивідуального видів запобігання. Означені види об'єднують широкий клас заходів, спрямованих на досягнення двох цілей – усунення детермінант, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

Саме тому, окреслюючи можливі напрямки профілактичної діяльності слідчих підрозділів ОВС України, необхідно, перш за все, виокремити з спеціально-кримінологічного запобігання саме ту його частину, що безпосередньо стосується роботи територіальних підрозділів ГСУ МВС України.

Реалізація спеціально-кримінологічних запобіжних заходів відбувається на різних стадіях. Розділяючи позицію харківської школи кримінології, ми також пропонуємо виокремлювати у превентивній діяльності такі три напрями: кримінологічну профілактику, відвернення злочинів та припинення злочинів [6, с. 53–58].

За концепцією В.В. Голіни кримінологічна профілактика об'єднує сукупність заходів, спрямованих на виявлення та усунення негативних явищ, що виникли чи можуть виникнути, і детермінувати злочинність, через що превентивні заходи можуть бути умовно поділені на профілактику випередження, обмеження, усунення та захисту [7].

Специфіка профілактики випередження, з точки зору окремих дослідників, полягає в інформуванні суспільства про небезпечні явища, що можуть виникнути та детермінувати ті чи інші протиправні прояви, а також у своєчасному застосуванні стратегічних заходів превенції [8]. Стосовно діяльності ГСУ МВС України, на нашу думку, такими заходами можуть виступати участь у розробці законопроектів та національних програм запобігання злочинності, кримінологічна експертиза нормативно-правових актів, аналіз та узагальнення слідчої практики з наступною розробкою рекомендацій щодо регулювання суспільних відносин, контроль за станом правозастосовчої практики.

Дотичною до діяльності слідчих підрозділів є й профілактика обмеження, яка передбачає діяльність спеціальних суб'єктів, що перешкоджає поширенню в країні або на певній адміністративно-територіальній одиниці криміногенних явищ, детермінації окремих видів злочинності та формуванню особи злочинця [9, с. 92–94]. При цьому слід відзначити, що можливості слідчого апарату в здійсненні цього виду профілактики є значно обмеженішими, ніж, наприклад, у підрозділів блоку кримінальної міліції, і можуть бути реалізовані переважно під час роботи з учасниками досудового розслідування. Такими ж обмеженими є й можливості слідчих здійснювати заходи у сфері профілактики усунення, які в цілому спрямовані на якомога повну ліквідацію криміногенних процесів, та які запобігають новій активізації цих процесів.

Як показує практичний досвід, профілактика захисту, орієнтована на захищеність та безпеку особи і матеріальних об'єктів, може здійснюватися підрозділами ГСУ МВС України також частково. Переважно заходи у цьому спеціальному напрямку реалізуються представниками слідчого апарату в ході інформаційно-просвітницької діяльності, коли надані цільовій аудиторії рекомендації підвищують рівень захищеності об'єктів протиправних посягань, а також знижують рівень віктимності громадян шляхом їх поінформованості [10].

Наступний напрямок спеціально-кримінологічного запобігання – відвернення злочинів – розглядається І.М. Даньшиним та В.В. Голіною, як сукупність заходів, спрямованих «...на окремі групи та конкретних осіб, які виношують злочинні наміри, замислюють вчинення злочинів і позитивно сприймають злочинний спосіб життя» [6, с. 56]. Метою цих заходів виступає дискредитування злочинної поведінки та добровільна відмова потенційних злочинців від злочинної мотивації. Згідно з класифікацією, запропонованою В.В. Голіною, заходи протидії злочинній мотивації можуть бути поділені на заходи переорієнтації антисуспільної настанови та активні контрзаходи.

Серед заходів першої групи автором пропонується розглядати:

а) спеціальні економічні та соціально-психологічні програми, розраховані на отримання громадянами більш-менш повного задоволення власних потреб, що призводить до відмови від злочинних намірів;

б) заходи, спрямовані на формування антикримінальної культури;

в) кримінологічне інформування населення для більш тісної співпраці громадян із правоохоронними органами;

г) організаційно-правові заходи, спрямовані на підвищення у людей почуття відповідальності та уявлення про допустимі засоби досягнення потреб [11].

До активних контрзаходів відносяться заходи переконання, застереження та різних форм примусу. При цьому харківська кримінологічна школа вважає, що відвернення злочинів, як вид превенції, має місце на стадії від моменту формування злочинного мотиву до початку виконання злочину. Ця теза, розглянута з позиції потреб службової діяльності слідчих підрозділів, досить сильно звужує масштаб відвернення останніми злочинів, оскільки слідчими може бути реалізований лише вкрай обмежений перелік заходів із кримінологічного інформування населення та формування антикримінальної культури. До того ж, аналогічні заходи слідчі можуть також здійснювати в рамках профілактики обмеження та захисту, розглянутих вище.

Досить проблематичним є й здійснення у практиці органів досудового розслідування заходів щодо припинення злочинів, оскільки основний акцент у цьому напрямку робиться на недопущення завершення вже розпочатого злочину. Слідчими ОВС означений вид запобігання злочинам поки що практикується не досить часто. Основною причиною цього є тривалий період досить самостійного функціонування оперативних та слідчих підрозділів, обумовлений специфікою Кримінально-процесуального кодексу 1960 р. Проте наразі на порядку денному стоїть питання розробки більш розгалуженої системи слідчих дій, спрямованих на реалізацію заходів із припинення злочинів, серед яких, вслід за В.В. Голіною, можна виокремлювати заходи опанування, обережності та активного втручання [6, с. 58].

Не менш важливим від спеціально-кримінологічного запобігання є індивідуальна профілактика, яка безперечно заслуговує на окрему увагу в діяльності слідчих.

Наразі в кримінології існує декілька визначень змісту індивідуальної профілактики. Так, певні дослідники розглядають індивідуальну профілактику, як діяльність органів внутрішніх справ, спрямовану на виявлення осіб, які схильні до вчинення злочину, вивчення цих осіб та відповідний вплив на них шляхом заходів переконання і примусу [12, с. 791–715].

Більшість учених схильна включати до об'єкта індивідуальної профілактики значно ширший спектр явищ – поведінку та спосіб життя осіб, які мають високу ймовірність вчинення злочину; соціальні елементи їх особистості, які відображають антисуспільну спрямованість; соціально значущі психофізичні особливості індивідів; несприятливі умови оточуючого середовища [6, с. 53–58].

Російські кримінологи пропонують виокремлювати чотири види індивідуальної профілактики в залежності від стадії асоціального розвитку особи злочинця. Перший вид – рання індивідуальна профілактика – стосується осіб, які перебувають на початковому етапі криміналізації, вчиняючи різні правопорушення незлочинного характеру. Судово-слідча профілактика, як другий вид індивідуальної превенції, спрямована на осіб, які вчинили чи вчиняють злочини, тому основний превентивний акцент тут має робитися на відмові від продовження злочинної діяльності та формуванні обставин, що сприяють каяттю. Пенітенціарний та постпенітенціарний види індивідуальної профілактики мають справу з особами, відносно яких суд прийняв рішення про застосування різних заходів кримінально-правового впливу [13, с. 32–36].

Наведена класифікація має для нас певний інтерес, хоча вона й несе окремі незгодженості з вітчизняною кримінологією, оскільки українські правники схильні розглядати індивідуальну профілактику як запобіжну діяльність, що має відбуватися на стадії, що передуює виникненню злочинного наміру, що лише частково пов'язано з етапами становлення асоціальної особистості злочинця [6, с. 58].

Не менш цінною прагматичною спрямованістю відрізняється інший підхід у російській кримінології, в межах якого пропонується виокремлювати в якості самостійних блоків загальну теорію попередження злочинності; тактику попередження злочинності та методику попередження. У структурі двох останніх блоків кримінологи зазначають розділи, які

можуть активно використовуватися слідчими у превентивній діяльності – тактика заходів попередження, прогнозування індивідуальної злочинної поведінки, методики попередження окремих видів та груп злочинів. Методики попередження є досить цікавим напрямком, оскільки поєднують як криміналістичні, так й кримінологічні засади, відрізняючись при цьому за класифікаційними ознаками, обсягом, ступенем конкретизації [14, с. 102–152]. У своїй сукупності, на думку А.Е. Жалінського, розроблені методики можуть утворювати багаторівневу, несуперечливу систему попередження окремих видів злочинів, що має багатий практичний потенціал розвинення цього напрямку. Зокрема, до системи можуть входити методики усунення окремих детермінант злочинності, методики проведення профілактичної роботи в окремих регіонах та колективах, методики здійснення превентивного впливу окремими суб'єктами, в тому числі й органами внутрішніх справ [15, с. 31].

Висновки. Узагальнюючи проведений огляд напрямків превентивної діяльності, ми можемо констатувати, що на противагу традиційно вузькому розумінню змісту слідчої профілактики, успадкованому з радянських часів, ми можемо пропонувати для практики слідчих підрозділів щонайменше вісім напрямків спеціально-кримінологічної та індивідуальної профілактики, найбільш доцільних із точки зору специфіки досудового розслідування (табл. 2).

Таблиця 2

Перелік основних напрямків превентивної діяльності слідчих підрозділів

КРИМІНОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА		
1	Профілактика випередження	– участь у розробці законопроектів та національних програм запобігання злочинності, кримінологічна експертиза нормативно-правових актів; – розробка рекомендацій щодо регулювання суспільних відносин, підвищення рівня захищеності об'єктів протиправних посягань; – розробка методик попередження окремих видів та груп злочинів.
2	Профілактика обмеження	Перешкоджання поширенню криміногенних явищ, детермінації окремих видів злочинів під час роботи з учасниками досудового розслідування та у взаємодії з іншими підрозділами ОВС. Встановлення дієвого двостороннього зв'язку з населенням для отримання кримінологічно значущої інформації.
3	Профілактика усунення	Ліквідація криміногенних процесів, запобігання їх активізації
4	Профілактика захисту	Інформаційно-просвітницька діяльність із метою надання цільовій аудиторії рекомендацій, що підвищують рівень захищеності об'єктів протиправних посягань, а також знижують рівень віктимності громадян шляхом їх поінформованості
ВІДВЕРНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ		
5	Переорієнтація антисуспільної настанови	– заходи, спрямовані на формування антикримінальної культури, дискредитацію злочинної поведінки; – кримінологічне інформування населення для більш тісної співпраці громадян із правоохоронними органами.
6	Активні контр-заходи	– переконання потенційних злочинців щодо добровільної відмови від вчинення злочину; – винесення застереження та застосування заходів примусу для утримання потенційних правопорушників від вчинення злочинів.
ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА		
7	Рання індивідуальна профілактика	– виявлення осіб, які схильні до вчинення злочину; – прогнозування індивідуальної злочинної поведінки та вплив на несприятливі умови оточуючого середовища.
8	Судово-слідча профілактика	– розробка тактики заходів попередження; – формування обставин, що сприяють усвідомленню поведінки та каяттю.

Список використаних джерел:

1. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ : навч. посіб. / В.І. Олефір, С.Ф. Константинов, С.Г. Братель та ін.; за заг. ред. В.В. Коваленка. – К. : КНТ, 2011. – 512 с.; Ануфрієв М.І. Основні напрямки кадрового забезпечення органів внутрішніх справ України (організаційно-правовий аспект): монографія. – Харків: НУВС, 2001. – 236 с.; Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.; Забезпечення органами внутрішніх справ міжнародно-правових стандартів прав людини при охороні громадського порядку : науково-практичний, документально-джерельний та навчально-методичний комплекс : у 3 ч. Ч. 2, Ч. 3 / Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.І. Олефір та ін. ; відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв. – К., 2001. – 584 с.; Негодченко О.В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини: монографія. – Д.: вид-во Дніпроп. ун-ту, 2003. – 448 с.
2. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: підручник. – Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1995. – 177 с. – С. 5–6; проект закону України «Про органи внутрішніх справ України» № 1376 від 18.01.2008. [Електронний ресурс] // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1376&skl=7
3. Лукашевич С.Ю., Блага А.Б., Колодяжний М.Г., Самойлова О.М. Ефективність діяльності органів кримінального переслідування по запобіганню злочинам. – Харків: Інститут вивчення проблем злочинності Національної Академії правових наук України, 2010. – 48 с.; Омельченко О.Є. Процесуальна діяльність слідчого щодо запобіганню злочинам : навч. посіб. / О. Омельченко, Д. Письменний. – К. : Вид-во А.В. Паливода, 2008. – 56 с.
4. Наказ МВС України від 09.08.2012 № 686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України».
5. Горелов М.О. Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний аграрний університет, Київ, 2008. – 198 с.; Каткова А.Г. Правові та організаційні аспекти управління слідчими підрозділами органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2003. – 19 с.
6. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голина, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В.В. Голини. – 2-ге вид. перероб. і доп. : Право, 2009. – 288 с.
7. Голина В.В. Криминалогическая профилактика, предотвращение и пресечение преступлений. – К.: Наукова думка, 1989. – 386 с.
8. Клюев О.М. Суть та загальна характеристика профілактичної діяльності на місцевому рівні. Форум права (електронне наукове фахове видання). Х.: ХНУВС. – 2006. – № 2. – С. 76–79. – 77 с. [Електронний ресурс] // <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-2/06kommmr.pdf>.
9. Кириченко О.В. Класифікація заходів оперативно-розшукової профілактики // Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 17 грудня 2010 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: ХНУВС, 2010. – 248 с.
10. Голина В.В. Специально-криминалогическое предупреждение преступлений (теория и практика): Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 – Х., 1994. – 569 с.; Лопушанский Ф.А. Следственная профилактика преступлений: опыт, проблемы, решения. – К.: «Наукова думка», 1980. – 212 с.; Негодченко В.О. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Х., 2003. – 219 с.
11. Голина В.В. Специально-криминалогическое предупреждение преступлений (теория и практика): Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 – Х., 1994. – 569 с.
12. Профілактика злочинів : [підруч.] / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Джужі. – К.: Атіка, 2011. – 720 с.
13. Бурлаков В.Н., Орехов В.В. Индивидуальное предупреждение преступлений. Вопросы теории и практики. – Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1988.
14. Мусейбов А.Г. Теоретические основы методики предупреждения преступлений: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. – М.: РГБ, 2005. – 428 с.
15. Жалинский А.Э. Специальное предупреждение преступлений в СССР: (Вопросы теории) / А.Э. Жалинский – Львов: Изд-во Львовского ун-та, 1976. – 194 с.

